

CIZINCI Z TŘETÍCH ZEMÍ – DETAILNĚJŠÍ POHLED NA TUTO SKUPINU CIZINCŮ V ČR

Jarmila Marešová

Abstrakt:

Cizinci z třetích zemí, tzn. cizinci pocházející ze zemí mimo EU, tvoří více než polovinu (58 % v roce 2015) z celkového počtu cizinců žijících na území našeho státu. V průběhu posledních deseti let došlo u této skupiny cizinců k viditelným změnám, a to z hlediska jejich počtu, složení podle státního občanství, pohlaví nebo typu pobytu. Na základě aktuálních dostupných údajů poskytnutých Ředitelstvím služby cizinecké policie a Ministerstvem vnitra přináší příspěvek detailnější pohled na tuto skupinu cizinců, přičemž vychází z různých kategorií jejich pobytu v ČR.

Klíčová slova: cizinci, třetí země, Česká republika

Úvod

Níže uvedený příspěvek nemá ambice vědeckého článku. Jeho cílem je zmapovat současnou situaci týkající se migrace cizinců z třetích zemí¹ na území našeho státu. Na základě aktuálně dostupných statistik Ředitelství služby cizinecké policie a Ministerstva vnitra (odboru azylové a migrační politiky) poskytuje ucelenější pohled na cizince-třetizemce, kteří legálně pobývají na území našeho státu. Všímá si jak kategorií držitelů povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu (včetně cizinců s udělenými dlouhodobými vízy), tak žadatelů o mezinárodní ochranu a osob, jimž byla mezinárodní ochrana v ČR udělena.

Podle statistik Ředitelství služby cizinecké policie (ŘSCP) pobývalo ke konci roku 2015 legálně na území ČR cca 468 tisíc cizinců, z toho více než polovina (56 %) na základě uděleného povolení k trvalému pobytu. Tato kategorie cizinců v posledních letech stále přibývá. Oproti tomu počet cizinců s povolením k přechodnému² pobytu měl od roku 2011 do roku 2014 klesající tendenci. V roce 2015 se pak tato skupina cizinců žijících v ČR meziročně mírně navýšila (z cca 199,5 tisíc na cca 204,6 tisíc). Počty cizinců, kteří získali v ČR uprchlický azyl, jsou zatím zanedbatelné (0,6 % z celkového počtu cizinců s povoleným pobytem v roce 2015).

Zastoupení žen mezi cizinci s povoleným pobytem dlouhodobě roste, i když muži mají stále většinu. Koncem roku 2015 tvořily ženy 43,5 % legálně žijících cizinců v ČR (pro srovnání v roce 2006 to bylo 40 %).

Občané třetích zemí tvořili v roce 2015 celkem 58 % z legálně pobývajících cizinců v ČR, přičemž od roku 2008, kdy dosáhli svého maxima, tj. cca 300 tisíc osob, do roku 2013 lze u této skupiny

¹ Pod pojmem „cizinci z třetích zemí“ se rozumí skupina cizinců, kteří nepocházejí z členských zemí Evropské unie.

² Pod pojmem přechodný pobyt se rozumí dlouhodobý pobyt a pobyt na víza nad 90 dní občanů třetích zemí a přechodný pobyt občanů EU.

cizinců pozorovat klesající trend. Mezi roky 2013–2014 pak stagnaci a v roce 2015 mírný meziroční nárůst.

Ke konci roku 2015 pobývalo celkem 185 313 (neboli 68 %) cizinců z třetích zemí v ČR na základě uděleného trvalého pobytu³. 83 858 (31 %) cizinců z třetích zemí mělo uděleno dlouhodobé vízum nebo dlouhodobý pobyt a dalších 2 892 (1%) pobývalo v ČR na základě uděleného azylu.

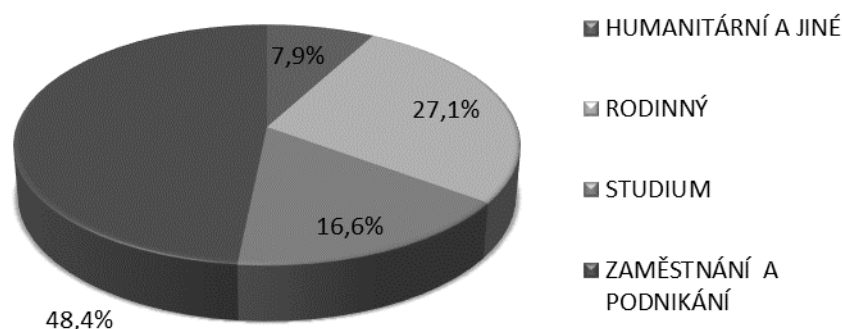
Mezi cizinci z třetích zemí, stejně jako mezi cizinci celkem, převažují muži. Zastoupení žen je však u této skupiny cizinců mírně vyšší (47 % v roce 2015).

Nejpočetnější skupinu cizinců z třetích zemí v členění podle státní příslušnosti tvoří tradičně Ukrajinci (106 tisíc v roce 2015), následováni občany Vietnamu (57 tisíc) a Ruska (35 tisíc). Větší početní zastoupení mají dlouhodobě i občané USA (6,5 tisíc v roce 2015) a Mongolska (6 tisíc).

V loňském roce (2015) získal Český statistický úřad po několikaleté pauze⁴ opět údaje o cizincích z třetích zemí podle účelu pobytu. Tyto údaje, poskytnuté Ředitelstvím služby cizinecké policie, se týkají pouze cizinců s přechodným pobytem. K 31. 12. 2014 dosáhl počet cizinců z třetích zemí s povoleným přechodným pobytem na území ČR celkem 86 tisíc osob, z toho nejvíce (42 tisíc osob neboli 48 %) tvořili cizinci pobývající na našem území z důvodů zaměstnání a podnikání.

Další početnou skupinu (23 tisíc osob, resp. 27 %) reprezentovali cizinci, kteří získali přechodný pobyt na území ČR na základě rodinných důvodů. „Studium“, jakožto účel pobytu, mělo k uvedenému datu celkem cca 14 tisíc osob (17 %). Nejmenší zastoupení (cca 7 tisíc osob čili 8 %) pak měli cizinci, kteří na území ČR pobývali z humanitárních důvodů.

Obrázek 1: Cizinci z třetích zemí podle účelu pobytu

Zdroj: ŘSCP

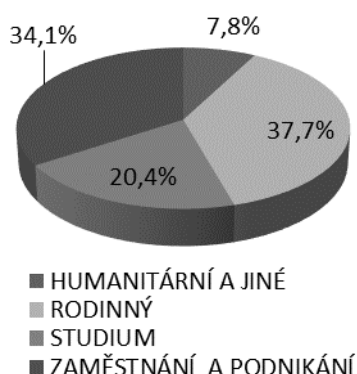
Podíváme-li se na tyto cizince-občany třetích zemí s povoleným přechodným pobytem z hlediska pohlaví, je vidět určité odlišnosti (viz obr. 2 a 3). Zatímco mezi muži dominuje jednoznačně s 60 % účel pobytu „zaměstnání a podnikání“, u žen převažují „rodinné důvody“, s 38 %, následovaný účelem pobytu „zaměstnání a podnikání“ (34 %). „Studium“, jakožto účel pobytu mělo

³ Občané třetích zemí mohou o trvalý pobyt požádat obecně po 5 letech nepřetržitého pobytu (započítává se doba pobytu na dlouhodobé vízum a povolení k dlouhodobému pobytu) v ČR. Zároveň se cizinci přízná právní postavení dlouhodobého rezidenta na území Evropského společenství.

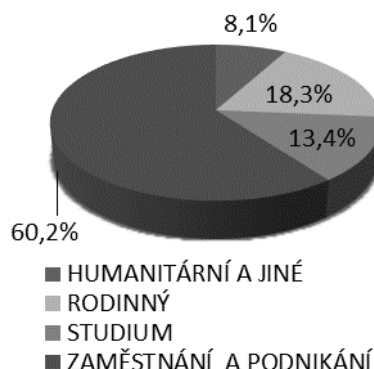
⁴ Tyto údaje byly součástí databáze, poskytované ČSÚ Ředitelstvím služby cizinecké policie (dříve Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie) do roku 2009. Se změnou způsobu poskytování dat ze strany ŘSCP přestal ČSÚ tyto údaje dostávat. Až v roce 2015 začalo opět ŘSCP uведенé statistické údaje poskytovat.

k 31. 12. 2014 celkem 13 % mužů a 20 % žen. Nejméně zastoupenou kategorií, a to jak u mužů, tak u žen, pak byly „humanitární důvody“ (8 % mužů a 7,8 % žen).

Obrázek 2: Cizinci z třetích zemí podle účelu pobytu – ženy

Obrázek 3: Cizinci z třetích zemí podle účelu pobytu – muži

Zdroj: ŘSCP

Ještě výraznější difference jsou vidět ze srovnání z hlediska jednotlivých (nejvíce zastoupených) státních občanství. „Zaměstnání a podnikání“ jsou dominujícím účelem pobytu mezi Ukrajinci (65 % z těchto občanů), Vietnamci (60 %) a Moldavany (58 %). „Rodinné důvody“ mírně převažují nad „zaměstnáním a podnikáním“ v případě občanů Číny (42 % rodinné důvody vs. 41 % zaměstnání a podnikání), Korejské republiky (47 % vs. 42 %) a Japonska (48 % vs. 41 %). U občanů USA jsou potom „rodinné důvody“ jednoznačně nejčastějším účelem pobytu (41 %). Oproti tomu občané Kazachstánu (58 %) a Běloruska (43 %) pobývají nejčastěji na území ČR za účelem studia.

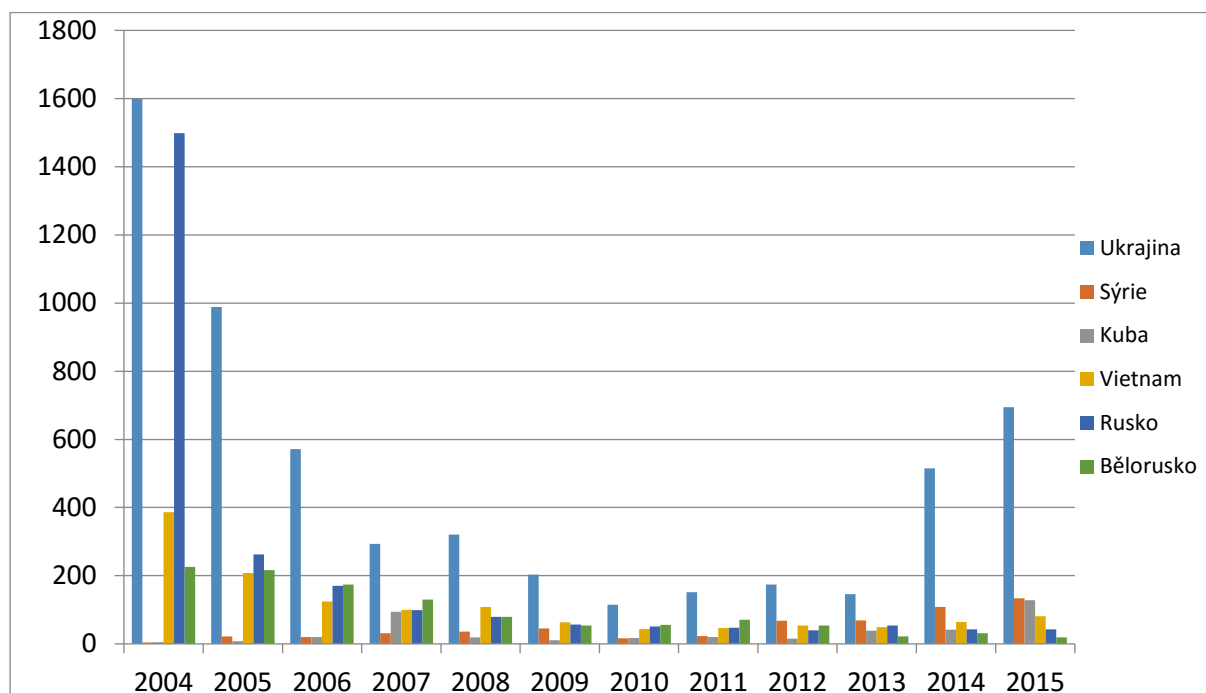
Další kategorii cizinců z třetích zemí na území ČR tvoří žadatelé o mezinárodní ochranu⁵. Podle statistik Ministerstva vnitra (MV) měl od roku 2004 až do roku 2013 počet žadatelů o mezinárodní ochranu přicházejících do České republiky klesající trend. Zatímco v roce 2003 dosáhl počet žadatelů o mezinárodní ochranu 11 400 osob, v roce 2013 činil již pouhých 707 osob. V roce 2014, v souvislosti s pokračující uprchlickou krizí, však počet osob žádajících o mezinárodní ochranu v České republice vzrostl na 1 156 a v roce 2015 na 1 525 osob. V celoevropském kontextu lze však říci, že Česká republika nepaří zatím mezi země, které žadatelé o mezinárodní ochranu preferují.

Mezi žadateli o mezinárodní ochranu převažovali v roce 2015, stejně jako v předchozích letech, muži. Ženy tvořily o něco méně jednu třetinu (32 %) z celkového počtu. Téměř pětina žadatelů (18 %) byla nezletilých.

V pořadí zdrojových zemí dominovala po celé sledované období Ukrajina. Mezi další patřily také Rusko, Vietnam a Bělorusko. V posledním období se mezi významnější zdrojové země zařadila rovněž Sýrie a Kuba.

⁵ Žadatel o mezinárodní ochranu je cizinec (osoba s cizí státní příslušností nebo bez státní příslušnosti), který na území daného státu (ČR) požádal o udělení uprchlického azylu.

Obrázek 4: Vývoj počtu žadatelů o mezinárodní ochranu v letech 2004–2015 podle nejpočetnějších státních občanství

Zdroj: MV

Z údajů Ministerstva vnitra, které počty žadatelů o mezinárodní ochranu eviduje, je zřejmé, že v roce 2015 dominovali mezi žadateli cizinci pocházející z evropských zemí. Žadatelé z evropského kontinentu tvořili více než polovinu (53 %) z celkového počtu žadatelů o mezinárodní ochranu v ČR (oproti tomu v roce 2014 to bylo 56 %). Zastoupení žadatelů z asijského kontinentu se naopak zvýšilo, a to na 32 % (z 29 % v roce 2014). Podíl žadatelů z afrických zemí dosahoval v roce 2015 cca 5 %, tzn., mírně poklesl (z 8 % v roce 2014). Oproti tomu meziročně vzrostl počet žadatelů z amerického kontinentu, a to ze 4 % v roce 2014 na téměř 9 % v roce 2015.

V roce 2015 vydalo Ministerstvo vnitra v řízení o udělení mezinárodní ochrany⁶ celkem 2 910 rozhodnutí, z toho v 470 případech byla přiznána mezinárodní ochrana ve formě azylu či doplňkové ochrany. Formou azylu byla mezinárodní ochrana v roce 2015 udělena celkem v 71 případech, což bylo o 11 méně než v roce 2014. Nejvíce uprchlických azylů (29) bylo uděleno občanům Sýrie. Doplňková ochrana pak byla udělena v 399 případech, nejčastěji občanům Ukrajiny, Syrské arabské republiky a Kuby. Počet případů udělení doplňkové ochrany se meziročně zvýšil (o 104).

Z retrospektivních údajů je patrné, že zatímco v období od roku 2007⁷ do roku 2010 převažovaly počty udělených azylů nad počty případů udělení doplňkové ochrany, po roce 2010 se tento poměr obrátil a mezinárodní ochrana ve formě institutu doplňkové ochrany je přiznávána častěji než uprchlický azyl.

⁶ Mezinárodní ochrana je udělována buď formou azylu, nebo doplňkové ochrany.

⁷ Doplňková ochrana je v ČR udělována od 1. září 2006, kdy nahradila institut překážek vycestování. Podle § 14a zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, se doplňková ochrana udělí cizinci, který nesplňuje důvody pro udělení azylu, ale v jehož případě jsou důvodné obavy pro navrácení do země původu, kde by mu hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy.

Tabulka 1: Udělená mezinárodní ochrana v letech 2007–2015 (podíly z udělené MO celkem)

Udělen/a	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
azyl	191	157	75	125	108	49	95	82	71
v %	50,7	52,7	71,4	55,3	29,3	24,7	27,1	21,8	15,1
doplňková ochrana	186	141	30	101	261	149	256	295	399
v %	49,3	47,3	28,6	44,7	70,7	75,3	72,9	78,2	84,9
mezinárodní ochrana celkem	377	298	105	226	369	198	351	377	470

Zdroj: MV

Tabulka 2: Udělená mezinárodní ochrana v letech 2007–2015 (podíly z celkového počtu žadatelů)

Udělen/a	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
azyl	191	157	75	125	108	49	95	82	71
v %	10,2	9,5	6,0	15,0	14,3	6,5	13,4	7,1	4,7
doplňková ochrana	186	141	30	101	261	149	256	295	399
v %	9,9	8,5	2,4	12,1	34,5	19,8	36,2	25,5	26,2
počet žadatelů o MO	1 878	1 656	1 258	833	756	753	707	1 156	1 525

Zdroj: MV

Od vzniku samostatné České republiky, tj. od roku 1993, do roku 2015 bylo v České republice uděleno 2 982 azylů, z toho nejvíce občanům Ruské federace (390) a Běloruska (355). S určitým odstupem následovali občané Afghánistánu (265), Arménie (221), Ukrajiny (192) a Myanmaru (165). Doplnková ochrana byla od svého zavedení, tj. od konce roku 2006, do roku 2015 udělena v 1 851 případech. Nejvíce ji získávali občané Sýrie (308), Běloruska (249) a Kuby (237).

Závěr

Z výše uvedených statistik je zřejmé, že cizinci z třetích zemí tvoří v současnosti nemalou část populace České republiky (2,6 % v roce 2015). Většina (68,1 %) z těchto cizinců pobývala v roce 2015 na našem území na základě povolení k trvalému pobytu. Tato kategorie se s přibývajícími roky pobytu cizinců na našem území a tím i získávání jejich právního nároku na trvalý pobyt (obecně po 5 letech dlouhodobého pobytu na území ČR) neustále zvětšuje. Určitou roli v tomto procesu hraje i slučování rodin. I když muži mají mezi cizinci z třetích zemí stále většinu, roste zastoupení žen. Převažujícím účelem pobytu u kategorie cizinců z třetích zemí s dlouhodobým pobytem zůstává stále zaměstnání a podnikání. Tyto důvody jsou dominantní zejména u občanů Ukrajiny a Vietnamu, kteří zároveň představují i nejpočetnější skupiny cizinců z třetích zemí na našem území. V souvislosti s pokračující uprchlickou krizí ze zemí Blízkého východu a Středomoří, rostou od roku 2014 i počty žadatelů o mezinárodní ochranu na území našeho státu. Přestože se však od roku 2013 do roku 2015 počty žadatelů o mezinárodní ochranu v ČR více než zdvojnásobily, nepatří v celoevropském kontextu naše republika zatím mezi země, které žadatele o mezinárodní ochranu preferují. V pořadí zdrojových zemí, odkud k nám žadatelé o mezinárodní ochranu nejčastěji přicházejí, stojí na prvním místě Ukrajina. Občané Ukrajiny přicházejí do České republiky nejčastěji z důvodu politické a bezpečnostní nestability ve své vlasti. Určité procento přichází i z důvodů ekonomických. V posledním období se mezi významnější zdrojové země zařadila rovněž Sýrie a Kuba. Zatímco Syřané hledají v České republice mezinárodní ochranu zejména z důvodů pokračující občanské války v jejich zemi, Kubánci přicházejí nejčastěji z politických nebo ekonomických důvodů. Počty udělených azylů v ČR zůstávají zatím nízké. V roce 2015 jich bylo uděleno pouze 71, což je zhruba 5 procent z celkového počtu žadatelů v uvedeném roce.

Častěji je přiznávána tzv. doplňková ochrana, kterou v loňském roce na našem území získalo celkem 399 žadatelů o mezinárodní ochranu. V relativních číslech to představovalo více jak jednu čtvrtinu (26,2 %) úspěšných žadatelů. Z uvedených čísel je zřejmé, že u nás i nadále pokračuje trend udělování vyššího počtu institutu doplňkové ochrany nad udělováním uprchlického azylu. Obdobný vývoj je patrný i v některých sousedních zemích, např. na Slovensku.

Použité zkratky

ŘSCP = Ředitelství služby cizinecké policie

MV = Ministerstvo vnitra

MO = mezinárodní ochrana

Literatura

Marešová J., 2015. *Život cizinců v ČR*. Český statistický úřad.

Marešová J. 2016. Kdo a proč u nás žádá o přechodný pobyt. *Statistika & my*, Český statistický úřad

Cizinci v ČR 2015. Ročenka Českého statistického úřadu.

Kontakt

Jarmila Marešová

Český statistický úřad

Na Padesátém 81, 100 82 Praha 10

jarmila.maresova@czso.cz